

κατέλυσε ὡς διδάσκαλος καὶ ἱεροκάρυξ. Καὶ σύγγραμμα μὲν οὐδὲν ἐποίησε, συγγραφαὶ δὲ ὅμως κατέλιπε πολλοὺς τῶν μαθητῶν οἵτινες διέδωκαν τῆς παιδείας τὰ φῶτα.

Καλλίνικος ἱεροδιάκονος 1768.

Ἦτο Ἰωαννίτης, ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου Βαρκούση, καὶ προσεκληθὲν ἐν Κοζάνῃ διδάσκαλος ἐκ Σιατιστιῆς, σχολάρχουτος ἔτι τοῦ Κυρίλλου. Τότε ἐγένοντο δύο σχολεῖα· διότι, διὰ φωνίας συμβάσης (1767) μεταξὺ τῶν πολιτῶν, οἱ μὲν ἐν τῇ πατρίδι ἦσαν ὑπὲρ τοῦ παλαιοῦ σχολείου, οἱ δὲ ἐν Οὐγγαρίᾳ ἔμποροι ἔχοντες ἀνά χειρὸς τὸ αὐτόθι (ἀπὸ τοῦ 1745) κερφάλκιον, συνέστησαν νέον, τῆς Ἐταιρίας ἐπικληθὲν, ἐν ᾧ ἔταξαν σχολάρχην τὸν Καλλίνικον. Ἡ νέα δὲ αὕτη σχολὴ διήρκασε μέχρι τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας Μαρία Θηρεσία ἀπηγόρευσε καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ τὸ ἐμπόριον τῶν ξένων, ὧν οἱ μὲν ἐπολιτογραφήθησαν, οἱ δὲ ἀνεχώρησαν ἢ ἐξέπεσον· καὶ οὕτω διὰ τὴν παῦσιν τῆς συνεισφορᾶς διελύθη ἡ σχολὴ ἐν ἔτει 1774, καθ' ἣ καὶ ὁ Καλλίνικος ἐγένετο οἰκοδιδάσκαλος τοῦ Ἰωάννου Σακελλαρίου.

Μετὰ τετραετίαν δὲ (1778) ἀπῆλθεν εἰς Ἰάσιον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐν τινὶ μοναστηρίῳ Μπαρμπούρα καλουμένῳ, ἐνοχλούμενος κατὰ τὸ γῆρας ἐξ ὑποχονδρίας, ἣν ὑπέστη ἐν Κοζάνῃ (1770) ὑπὸ τῶν ἐπιδρακμόντων Τούρκων, οἵτινες συνέλαβον αὐτὸν μετὰ τῶν ἐν τῇ σχολῇ συνοίκων ξένων μαθητῶν. Ὑπὸ τοῦ φόβου δὲ καὶ τῶν βρασάνων, οἱ ἐποίησαν αὐτῷ, ζητούντες χρήματα καὶ περιουσίαν, ἐταράχθη καὶ προσεβάλλετο κατὰ καιρὸν ὑπὸ τοῦ νοσήματος τούτου, ὑφ' οὗ κατὰ τὸ γῆρας μᾶλλον κυριευθεὶς, ἀθλίως κατέλυσε τὸν βίον.

Μαθηταὶ τούτου ἐπὶ παιδείᾳ γνωστοὶ ἐγένοντο τῶν μὲν Κοζανιτῶν Δημήτριος ὁ εἴτα ἱερεὺς, καὶ Ἰωάννης ὁ Αὐγουστίνου. Ἐκ δὲ τῶν Σιατιστιῶν Δημήτριος Μοναχῆς, Κωνσταντῖνος ὁ εἴτα ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος γενόμενος ἐν τῇ πατρίδι, Ἰωάννης ὁ Νεόπουλος καὶ Ἰωάννης ὁ εἴτα μοναχὸς Ἰωνᾶς. Ἐτι ὁ Νιαγουστιανὸς Ἀναστάσιος Κεμπίτης, ὅστις ἐπανκλαθὼν καὶ ὕστερον τὰ ἐπιστημονικὰ πρὸς Ἰωάννη τῷ Κωφῷ, ἐγένετο ἐπωφελὴς ἐν τῇ πατρίδι ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάσκαλος, καὶ πλείω ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε.

Δημήτριος Ποποβίτσης 1770.

Οὗτος ἦν ἱερεὺς, γεννηθεὶς ἐν Σερβίῳ (1750). Μετοικήσας δὲ ἐν Κοζάνῃ ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Κυρίλλῳ, ὃν εἴτα διεδέξατο, διδάξας καταρχὰς ἐν τῇ Στοᾷ εἴτα οἰκάδε διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ἡ Κοζάνη τότε, διὰ τὴν λεηλασίαν, διὰ τὴν πτώσιν τοῦ μετὰ τῆς Οὐγγαρίκας ἐμπορίου, διὰ τὴν αὐτόθι μετοικήσιν

πολλῶν πλουσιῶν πολιτῶν, καὶ διὰ τὰς ἐν αὐτῇ διανοίας καὶ τοὺς ὑπερόγκους φόρους, διατέλει ἐν ἀδυναμίᾳ, καὶ πάντα τὰ πράγματα αὐτῆς ἔβρινον ἐπὶ τὸ χεῖρον, ὡς καὶ τὰ τῆς σχολῆς. Καὶ ἡ Στοὰ δὲ πρημελήθη, μείνασεν τρία ἔτη μέχρι τοῦ 1777 ἔνευ διδασκάλου, καὶ διατηρηθεῖσα ἅπαντα 28 ἔτη, ἀπὸ Εὐγενίου (1746—1774) μέχρι τοῦ Δημητρίου τούτου.

Ὁ δὲ Δημήτριος χηρεύσας τότε ἐν Κοζάνῃ, κατέλιπε τὸ διδασκαλικὸν, καὶ μεταβὰς εἰς Βυζάντιον ἐχειροτονήθη ὑπὸ τὸ ὄνομα Διονύσιος (1783) μητροπολίτης Βελιγραδίου. Τοῦ δὲ ἀρχιστρατήγου τῆς Αὐστρίας Ακουδῶνος πολιορκουμένου τότε (1789) τοῦτο καὶ μηδὲν κατορθούντος, ὁ μητροπολίτης διὰ κατασκευασθεισῶν κλειδῶν τῶν πυλῶν καὶ τῆς σενεργείας δέκα καὶ ἑπτὰ Κοζανιτῶν, μεθυσάντων τοὺς φύλακας, παρεδίδοι τὸ Βελιγραδίον τοῖς Αὐστριακοῖς. Οὕτω δὲ προσελκύσας τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσήφ, ἐγένετο πρῶτος Ἕλλην καὶ Ὀρθόδοξος ἀρχιερεὺς Βούδας (1790), ὅπου καὶ ἐμεινε διὰ βίου. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ παιδείας κάτοχος, ἀπλοῦς τὰ ἦθη, εὐειδέστατος, καὶ ἐλεήμων κατὰ πολλὰ, ὡς διαπικρῶν καὶ διανέμων τὸν μισθὸν τοῖς ἀπόροις· συγχρόνως δὲ ἐδίδασκεν αὐτόθι, καὶ τοῦτο ἐγένετο αἰτία τοῦ θανάτου αὐτοῦ· διότι ἐκ τριῶν αὐτοῦ μαθητῶν Βουλγάρων, ὁ εἰς βουλόμενος ἀργύρια κλέψαι, χώνει αἴφνης κατὰ τοῦ προσώπου τὸν νυκτικὸν σκοῦρον, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ φόβου ἀπόπληκτος γενόμενος, ἐτελεύτησεν ἐν Βούδα μετὰ 23 μῆνας (τὸν Φεβρουάριον 1828) ἀπιστὸς θεῷ, βασιλεῖ καὶ ποιμνίῳ, ὡς γράφει ἐν τῷ εἰκονίῳ αὐτοῦ, ὅπερ εἶδον ἐν Κοζάνῃ. Μεταξὺ τῶν χειρογράφων τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Εὐφρονίου Ποποβίτση εἶρον χειρόγραφον ὑπὸ τὰ ἀρκτικά στοιχεῖα Δ. Π., ἀνήκον βεβαίως τῷ πατρὶ, ὅστις μετὰ πολλῆς εὐφυΐας περιγράφει κατ' ἐρωταπόκρισιν τὸν χαρακτῆρα τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων. (Ἀκολουθεῖ.)

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ.

(Ὁρα φυλλ. 524.)

Ἐναρκτικὸς λόγος τοῦ καθηγητοῦ E. Egger
ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.

ΜΕΡΟΣ Β' *).

Ὁ Ἑλλητισμὸς, πνεῦμα διαπερόντως Εὐρωπαϊκόν, διὰ τοσαύτης ἰσχύος καὶ δόξης ἐπικρατήσαν

*) Τὸ μέρος τοῦτο συνετάχθη ὑπὸ τινος τῶν ἐκρεατῶν, καὶ μόνον ἐπιθεωρήθη ὑπὸ τοῦ κυρίου Egger.

τοῦ ἀντιθέτου πνεύματος τοῦ βραβυρισμοῦ, συνετέλεσε πρὸ παντός ἄλλου εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν. Εἰς μόνον τὸν Ἑλληνισμὸν ὀφείλομεν τὴν σύστασιν ἐλευθέρου πολιτείας, ἐν ἣ ὑπέρτατον κράτος ἐστὶ τὸ κράτος τοῦ νόμου, ὅτε μὲν ὑπὸ ἐνικυσιῶν ἀρχόντων ἐκπροσωπούμενου, ὅτε δὲ ὑπὸ βασιλέων ἐκ διαδοχῆς κοινῆ πάντων ἐπιδοκιμασίᾳ. Μόνος ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκληροδότησεν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τῶν τεχνῶν καὶ τὴν μελέτην τοῦ ἰδανικοῦ καλοῦ ἐν πάσι τοῖς ἔργοις τῆς φαντασίας διὰ τε τῆς ποιήσεως καὶ διὰ τῶν πλαστικῶν τεχνῶν. Καὶ λοιπὸν, δυνάμεθα ἄρᾳ γε εὐλόγως θεωρεῖν αὐτὸν ὡς τὸν ἀληθῆ δημιουργὸν παντός τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, τὴν δὲ σπουδὴν καὶ μίμησιν αὐτοῦ ὡς διηγετικὴ καὶ αἰωνίαν τινὰ ἀνάγκην, ἣ νομίζομεν ὅτι δυνησόμεθα εὐρεῖν ἀλλαχοῦ τὰ μαθήματα καὶ τὰ ὑποδείγματα ἐκεῖνα, εἰς ἃ ὀφείλομεν τὰ ἄριστα τῶν ἡμετέρων διανοητικῶν προϊόντων καὶ τὰ μέγιστα τῶν κοινωνικῶν ἡμῶν ἀγαθῶν;

Ἀναντίρρητον ἐστὶν ὅτι οἱ Ἕλληνες κατὰγονται ἐκ τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἀρίας φυλῆς. ἦτις ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ ἐκείνου ὀροπεδίου τῆς Βακτρίας χώρας διωχέτευσεν εἰς τὸν κόσμον δύο μεγάλα ρεύματα λαῶν, ὧν τὸ μὲν πρὸς ἀνατολὰς τραπὲν κατώκησε τὴν Ἰνδικήν, τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς ἐπλημύρισε τὴν Περσίαν καὶ μετ' αὐτὴν τὰς περσικὰς χώρας τῆς Μεσογείου. Ἀμφότεροι καθυπέταξαν τὰς πρότερον κατεχούσας τὰς χώρας ταύτας ἀσθενεστέρους φυλάς, ὧν αἱ μὲν διέμειναν βάρβαροι, ὡς ἐν τῇ Ἰνδικῇ, αἱ δὲ ἀσπασθεῖσαι τὰς Ἑλληνικὰς ιδέας συνηκολούθησαν τοῖς ἐκυτῶν κατακτηταῖς εἰς νέας χώρας· διότι αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ εὐθὺς ἐγκτασταῖσαι ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀνέπτυξαν ἕξεις καὶ ἐπιθυμίας ἰδίας, καὶ συνέστησαν ἔθιμα καὶ νόμιμα ἐν πολλοῖς ὑπέρτερον τῶν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς κομισθέντων. Ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς Ἀσίας ἔλαβον τὴν ἐκυτῶν γλῶσσαν, ἥς ἡ Ἀσιατικὴ καταγωγὴ ἐστὶ νῦν πληρέστατα ἀποδεδειγμένη, καὶ μετὰ τῆς γλῶσσης μέγαν ἀριθμὸν μύθων, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην αὐτῶν ἱστορίαν· ἀλλ' ὅμως οὐδαμοῦ δύναται τις ἀνευρεῖν ὁμοιότητά τινά τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος πρὸς τὸ Ἀσιατικόν, καὶ οὐδεμίαν παρεμείνασαν τοῖς Ἕλλησιν ἀνάμνησιν τῆς ἐκυτῶν καταγωγῆς. Τὸ ὄνομα *Πελαγοί* ἔτι καὶ νῦν ἀποδίδεται κοινῶς εἰς τὴν φυλὴν ἐκείνην, ἐξ ἧς ἐξῆλθον πάντες οἱ Ἰταλιῶται λαοὶ καὶ οἱ Ἕλληνικοί· ἀλλ' ὅμως οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ ἐποχῇ, περὶ ἧς νῦν ἡμῖν ὁ λόγος, οὐδαμῶς ἀναγνωρίζουσι τοὺς Πελαγοὺς ὡς ἰδίους αὐτῶν προγόνους, οὔτε ἀποδέχονται σχέσιν τινὰ πρὸς τοὺς δημιουργοὺς τῶν ἀτέχνων ἐκείνων μνημείων, ἐν οἷς οὐδεμίαν καταφάνεται ἰδέα τοῦ καλοῦ· οὐδαμῶς ἐμβλέπουσιν εἰς τὰ ἴχνη ἐκεῖνα τῆς ὁμοιότητος, ἐξ ὧν ἡμεῖς εἰκάζομεν τὴν ταπεινὴν καὶ ἀκομψὴν κα-

ταγωγὴν τῆς τελειοτάτης αὐτῶν γλώσσης· πιθανώτατον δὲ ἐστὶν ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Πελαγοῶν, ὡς ἐλαλείτο ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Ἡροδότου, τοσοῦτον ἦν ἀπρόσιτος τοῖς συγχρόνοις αὐτῶ, ὅσον ἐστὶ σήμερον ἀδύνατον εἰς ἄνθρωπον ἔμπειρον τῆς συγκριτικῆς γραμματικῆς τὸ ἀνευρεῖν μίαν σελίδα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν μιᾷ σελίδι τῆς Γερμανικῆς, εἰ καὶ ἀναντίρρητός ἐστὶν ἡ συγγένεια τῶν δύο τούτων ἰδιωματιῶν. Οὕτω λοιπὸν ἐν ἐποχῇ ἀρχαιοτάτῃ ἡ Ἑλλὰς διέκοψε πάντα πρὸς τὴν Ἀσίαν δεσμὸν, καὶ τοὶ κατὰ καιροὺς ἄνδρες ἐπιφανεῖς ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ἐνδοτέρω Ἀσίαν, καὶ ἀνεζήτησαν καταμαθεῖν, ὅσον ἦν ἐφικτὸν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς παραδόσεις αὐτῆς. Ἐν αὐτοῖς τοῖς Ὀμηρικοῖς χρόνοις οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν ἐκυτοὺς ὡς φυλὴν αὐθυπόστατον· ἐκτοτε ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν τῆς εὐφόρου χώρας αὐτῶν καὶ τοῦ ὠραίου κλίματος, οὐδαμῶς διανοοῦντο ὅτι ἠδύναντο εἶχειν ξένην καταγωγὴν ἐπὶ τῆς χώρας ἐκείνης ἐν ἣ τοσοῦτον ἀνεπτύχθησαν. Θαυμαστὸν δὲ ἐστὶν ὅτι τὸ ὑπὸ τῆς πεφωτισμένης ἐπιστήμης κατακρινόμενον ὡς ἀναμφισβήτητος ἀμάθεια, τοῦτο ἀποτελεῖ ἀκριβῶς μίαν τῶν κυριωτέρων δυνάμεων τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Οἱ Ἕλληνες τοιαύτην εἶχον συνκρίσθησιν τῆς ἐκυτῶν ἀνεξαρτησίας, τοσοῦτον εἶχον σταθερὸν καὶ δραστήριον πόθον τῆς προόδου, καὶ τόσον ὑψηλὴν ἰδέαν τῶν ἀφθόνων ἐκείνων ἠθικῶν δυνάμεων, ὧν εὐγενεστάτην ἐποίησαντο χρῆσιν, ὥστε ἀσχέτως πρὸς πάντας τοὺς περιοικοῦντας λαοὺς συνεκρότησαν ἴδιον καὶ ἀληθῶς διακεκριμένον γένος, ὃ δικαίως δυνάμεθα θεωρεῖν ἀνώτερον πάντων τῶν πλησιοχώρων γενῶν.

Ὁ θέλων κατανοῆσαι σήμερον τί ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ πολιτισμοῦ, ἄρθονα ἔχει τὰ πρὸς τοῦτο ὀδηγοῦντα φῶτα, καὶ οὐδαμῶς ὀφείλει εἶναι Αἰγυπτιακὸς ἢ τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἔμπειρος, ἵνα πεισθῇ περὶ τῆς ἀρχικῆς καταγωγῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς σχεδὸν ἐξαιρετικῆς ἐπιδράσεως αὐτοῦ εἰς τὴν σύστασιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν. Παρὰλειπομένης τῆς Ἀμερικῆς, ἥς ἡ ἐγνωσμένη ἀρχαιότης μόλις αἰῶνάς τινας ἀνέρχεται ὑπὲρ τὸν χρόνον τῆς ἀνακκλύψεως αὐτῆς, ἐν μὲν τῷ ἀρχαίῳ Κόσμῳ καὶ πρὸς τὴν Δύσιν ἔχομεν πάσας τὰς Ἰβηρικὰς φυλάς, τὰς Γερμανικὰς καὶ ἄλλας τινὰς, ὧν αἱ μὲν ἦλθον βραδύτερον καὶ μετὰ τὴν ἀνάθασιν τῆς Ἑλλάδος εἰς μέγαν βεβηλὸν δόξης, αἱ δὲ οὕτω μικρὰς ἀναμνήσεις τῶν πρώτων αὐτῶν παραδόσεων διετήρησαν, ὥστε σχεδὸν ἀνωφελές ἐστὶ τὸ ἀναζητεῖν, ὅποῦτος ἦν τότε ὁ βαθμὸς τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν. Ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ μετὰ τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀσσυρίας καὶ τῆς Φοινίκης ἀξία παρατηρησεῖς ἐστὶν ἡ μικρὰ ἐκείνη χώρα τῆς Παλαιστίνης.

νης, ἢ ἀρθόνους ἔχουσα ἀναμνήσεις καὶ παραδόσεις, καὶ τέλος πάντων ἡ Ἀρία ἐκείνη ἐθνικότης, ἢ καλουμένη Ἰνδική, καὶ ἐστὶ Ἀνατολικώτερον τὸ μέγα ἔθνος τῶν Σινῶν. — Ἡ Σινικὴ οὐκέτι ἐστὶ μυστηριώδης τόπος, χάρις εἰς τὰς περὶ αὐτῆς ἐρεῦνας, ἐξ ὧν πρὸ μικροῦ κατέστη γνωστὴ εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ Γαλλία μετέσχεν ἐπὶ πολὺ. Ἡ ὑψηλὴ καὶ ἄμα ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τοῦ Abel Rémusat, τοῦ Stanislas Julien, καὶ ἰδίως τοῦ Edouard Biot ἐν τῇ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ πραγματείᾳ περὶ τῆς ἐν τῇ Σινικῇ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἐπιμελῶς ἀνακαλύψασα καὶ ἀναγνωρίσασα ὅ,τι ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἐκείνῳ πολιτισμῷ ὑπῆρχε λόγου ἄξιον, οὐχ ἤττον ἐπεμελήθη σημειῶσαι καὶ ὅ,τι καθ' ἡμᾶς ὑποδεικνύει τὸν ὑποδεέστερον αὐτοῦ βαθμὸν. Τί συνέβη ἐν τῇ Σινικῇ κατὰ τὸν 5' καὶ 6' αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ; Ἐκτὸς τῶν πολιτικῶν κλονισμῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν πολέμων, οὐδὲν ἄλλο ἀνεφάνη τότε ἐκεῖ, ἢ δύο ἄνδρες λόγου ἄξιοι, ὁ Κομφίκιος καὶ ὁ Μέγκιος. Τοῦτων ὁ πρῶτος, μέγας ὢν φιλόσοφος καὶ ἄμα νομοθέτης καὶ ἠθικοδιδασκαλός, τσαύτην καὶ τόσῳ διαρκῆ ἐκτέλεστο φήμην ἐπὶ τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ, ὥστε παρεβλήθη, καὶ οὐχὶ ἄνευ λόγου, πρὸς τὸν Σωκράτην, ὅστις κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκείνου καιρὸν παρέδωκεν ἡμῖν διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὑφίστην ἰδέαν περὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ διέποντος αὐτὴν πνεύματος. Ἀλλ' ὁμοίως ἐκτὸς ταύτης τῆς δικαιώσεως τῆς εὐγενεῖς ἐκείνης ἠθικῆς φιλοσοφίας, οὐδὲν ἄλλο ἀνευρίσκομεν μαρτυροῦν ἡμῖν φιλόπονον ἐκσχόλησιν ἀνεξαρτήτου διανοίας, ἥμιστι δὲ τὴν γάμιμον ζωηρότητα τῶν φιλοσοφικῶν Σχολῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ποικιλίαν ἐκείνην τῶν φιλοσοφικῶν ζητημάτων, ἐνθεν μὲν προσβαλλομένων, ἐτέρωθεν δὲ ὑποστηριζομένων μετ' ἀπαραμίλλου ἀναλυτικῆς ἰκανότητος. Περὶ δὲ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τοῦ Σινικοῦ πολιτισμοῦ, οἱ Σίναι διακρίνονται παντὸς ἄλλου ἔθνους διὰ τινος τρόπου, ἐν δύνამαι ἀποκαλέσαι μέθοδον παλινδρομικὴν. Ἐκεῖ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τῆς προόδου, ἐκπλήττεται τις βλέπων ἀείποτε τοὺς πύθοντας τὰς μεταβολὰς πρὸς τὸ παρελθὸν ἀποβλέποντας, καὶ ἐπιμόνως ἐκζητοῦντας τὸ ἰδανικὸν ἐκείνο, ὅπερ ἡ ποίησις πολλάκις παρέστησεν ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος, ἀλλ' ὅπερ ἢ καθ' ἡμᾶς ἐπιστήμη ἀποταμιεύει ἐν τῷ μέλλοντι. Βεβαίως ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ Σινικῇ ἰσχυρὸν τὸν οἰκιακὸν βίον, τὸ πρὸς τοὺς προγόνους σέβας, καὶ ἐπὶ πάσι θρησκευτικὴν λατρείαν καθαρωτάτην ἐν τῇ ἀπλότητι αὐτῆς· ἐντεῦθεν δὲ ἐξηγεῖται ἡ ἄπειρος πρόοδος τοῦ Κράτους τούτου, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως περίστησιν ἡμῖν θαυμαστὸν θέσμα διπνεκοῦς ἀξήσεως πληθυσμοῦ καὶ ἰσχύος. Ἀλλ' ὁμοίως ταῦτα πάντα εἰσὶν ἀντίθετα πρὸς τὸ Εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα, καὶ δυσκόλως ἡμεῖς δυνάμεθα ὑπονοῆσαι,

ὅτι τὸ παράδοξον πνεῦμα τοῦ Σινικοῦ λαοῦ ἠδύνατό ποτε συνεργῆσαι μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος εἰς τὴν σύστασιν τῶν ἡμετέρων ἠθῶν καὶ νομίμων, καὶ εἰς τὸ παρασκευάσαι τὰ ἔργα τοῦ νεωτέρου ἡμῶν πολιτισμοῦ.

Ἐὰν μετὰ τὴν ἐξέτασιν ταύτην ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἡπείρου, ὃ διαβρέχουσιν ὁ Γάγγης καὶ ὁ Ἰνδὸς, οὐδ' ἐνταῦθα ἀνευρήσομεν τοὺς κυριωτέρους χαρακτῆρας τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων. Ἐνταῦθα εὐρίσκομεν τὴν ἀξιωματικὸν νευτον ἐκείνην πάλην, ἣν ἢ ὑπὸ τοῦ Βουδδα διακηρυχθεῖσα μεταρρυθμίσις ἐπήνεγκε τότε κατὰ τῆς ἀρχαίας θρησκείας τῶν Βραχμάνων καὶ τῶν κατὰ φυλὰς ἐπικρατουσῶν προλήψεων, ἐφ' ὧν ἡ θρησκεία αὕτη στηρίζεται. Βεβαίως ἡ μεταρρυθμίσις ἐκείνη ἦν ἐπανάστασις, ἣν εἴθε ἐγνώρισαν οἱ Ἕλληνες· ἴσως ἢ ἐπὶ Σόλωνος Ἑλλάς ἠδύνατο συλλέξει ἀληθείας τινὰς ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, ὅς ἦν σύγχρονος τῷ φιλοσόφῳ νομοθέτῃ. Αἱ ἐρευναι τοῦ Εὐγενίου Βορνουῦ περιέγραψαν ἡμῖν τοὺς κυριωτέρους χαρακτῆρας τῆς εὐγλώττου καὶ ἠδυσποῦς ἐκείνης φιλοσοφίας, καὶ δι' ἀσφελτοῦς μεθόδου ἐγνώρισαν ἡμῖν, πῶς βαθμηδὸν κατώρθωσεν ἐγκυρῶσθαι ἐν τε τῇ Ἰνδικῇ καὶ ἐν τῇ Τηπεροβάνῃ καὶ ἐν τῇ Σινικῇ, καταβλαύσασα πρόσκαιρα κωλύματα. Ἡ θρησκεία αὕτη δείκνυται ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς διακφερόντως ἰσχυρὰ καὶ ἄμα ἐξαιρέτως κοινωνικὴ. Ὁ Sakya-Mouni ἀποτείνει τὴν ἐξῆς παρρηθίαν πρὸς τοὺς λαχόντας τὴν ἐσχάτην τάξιν ἐν τῇ κατὰ φυλὰς διαίρεσει· ὁ δὲ λόγος ἐστὶν ἄπαις κοινός· ἡ ἀλήθειά ἐστὶν ἄπαις κοινή· ἐν μὲν τῷ ἀκρατῇ αὐτοῦ βλέπει μόνον τὸν ἄνθρωπον, ἐν δὲ τῷ ἀνθρώπῳ μόνον τὴν ψυχὴν· οὗτος μόνος (καὶ ἐν τούτῳ ἴσως συνίσταται ἡ μέχρι τινὸς ὑπεροχὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους σοφοὺς τῆς ἀρχαιότητος παραβλασμένου) ἀποτείνει τὸν λόγον αὐτοῦ πρὸς τε τὸ ἀσθενὲς καὶ πρὸς τὸ ἰσχυρὸν γένος, ἀμφοτέροις ἐπιβάλλων τὰ αὐτὰ καθήκοντα, καὶ ἀμφοτέροις προσφέρων τὰς αὐτὰς παρρηθίας. Ὁ Βουδδαϊσμός συνέστησεν ὁμοίως ἀρχαιότατα τὸν ἕτερον ἐκείνον νεωτερισμὸν, ἐν βραδύτερον ἀνευρίσκομεν παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς λαοῖς, τουτέστι τὰ μοναστήρια, ὧν πρώτη ἐστὶα ἐγένετο ἡ Ἰνδική, καίτοι τινὲς εὐρίσκουσι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν ἐν τῇ φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Πυθαγόρου. Ἐὰν τέλος πάντων ἐπιθυμῶμεν ἀνευρεῖν καὶ ἕτεραν αὐτοῦ ὁμοιότητα πρὸς τὸν χριστιανισμὸν, ὀφείλομεν ἀναδραμεῖν εἰς τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ κανονισμὸν, τουτέστιν εἰς τὰς τέσσαρας ἐκείνας συνόδους, αἵτινες συνῆλθον μεταξὺ τοῦ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βουδδα ἐπομένου αἰῶνος καὶ τῆς ἐπισήμου ἀποστολῆς, ἐξ ἧς προήλθον αἱ πρῶται διπλωματικαὶ σχέσεις τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ἰνδικήν, καὶ ἧτις ἦν ἡ ἀποστολὴ τῶν πρέσβειων τοῦ Σελεύκου

εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Τυάνδρου-Γούπτου (Σανδρακόττου). Τότε λοιπὸν ἀνεφάνη καὶ προήχθη ἐν τῇ Ἰνδικῇ βασιθεῖα τις μεταβολὴ ἐν τῷ ἠθικῷ βίῳ, ἣτις ἀπέληξεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν συνειδήσεων, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑποβεβλημένων εἰς τὴν δουλείαν κοινωνικῶν ἅμα καὶ θρησκευτικῶν προλήψεων.

Ἄλλ' ἡ Ἰνδικὴ αὕτη, ἡ τοσοῦτον ἄφθονα ἔχουσα τὰ ἀγαθὰ τῆς ποιήσεως, καὶ μάλιστα ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς συστάσεως, πόσον διέμεινεν ἔρπας τοῦ παρ' ἡμῖν καλουμένου γνησίου ἐπιστημονικοῦ πνεύματος, ὃ χαρακτηρίζει πρὸ πάντων τὰ διανοητικὰ ἔργα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρώπης! Καὶ πρῶτον μὲν ἡ Ἰνδικὴ διάνοια οὐδέποτε μέχρι νῦν ἠδυνήθη διατηρηθῆαι ἐν τῇ τέχνῃ τὸ ἀνάλογον μέτρον καὶ τὴν λεπτότητα. Ὑπάρχουσι μὲν ἐν τοῖς Σανσκριτικοῖς ποιήματι θαυμαστὰ τινὰ χωρία· ἀλλὰ ταῦτα ὀρεῖλομεν ἀείποτε ἀποσπᾶσαι ἐκ τινος ὄλου ἀσυναρτήτου, ὅπερ ἐστὶ προῖόν ἐπιπόνου ἀναπτύξεως φαντασίας οὐδὲν ἐχούσης μέτρον. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ φιλοσοφία τῶν Ἰνδῶν ἔχει μὲν τὰ πρωτότυπα αὐτῆς δόγματα καὶ τὰς πολυπλήθους αὐτῆς Σχολάς, καὶ τινες ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἐνόμισαν ὅτι ἀνεῦρον ἐν αὐτῇ τὰς κυριωτέρας ιδέας τῶν νεωτέρων ψυχολογικῶν, αἰσθητικῶν, πνευματολογικῶν καὶ μυστικολογικῶν Σχολῶν· ἀλλὰ στερεῖται ἀπλότητος, τάξεως καὶ μεθοδικῆς διαιρέσεως. Ἡ μέθοδος ἢ τέχνη τοῦ φιλοσοφεῖν, ὡς νῦν ἀποκαλοῦμεν αὐτὴν κατὰ τοὺς ἡμετέρους φιλοσόφους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, σπανίως ἀνεφαίνεται ἐν τοῖς φιλοσοφικοῖς ἐκείνοις συγγράμμασιν, ἅτινα ἐγνώσθησαν ἡμῖν ἐπι μᾶλλον καὶ μᾶλλον διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Colebrooke καὶ τῶν σοφῶν αὐτοῦ διαδόχων. Ἐὰν ἐκτὸς τῆς ποιήσεως ἀναζητήσωμεν ὅ,τι ἄλλο δύναται ἀνταποκριθῆναι πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν μέθοδον, εὐρήσομεν ἀνεμφισβότως ὅτι οἱ Ἰνδοὶ θεωροῦνται ὡς εὐρεταὶ μαθηματικῶν τινῶν ἀληθειῶν· ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο πολλάκις ἠναγκάσθημεν περισταίλασι ὑποθέσεις τινὰς ἄλλοτε ἐπικρατούσας.

Ἐλέχθη πρὸ πενήκοντα ἐτῶν· «Τοσοῦτον ἀπέχομεν τῆς μεγακρυσμένης ἐκείνης, ἐποχῆς (τοῦ Ἰνδικοῦ θηλονότι πολιτισμοῦ), ὥστε δύσκολόν ἐστιν ἐκτιμῆσαι κατ' ἀξίαν τὰς παραδόσεις αὐτοῦ· ἀλλ' ὁμως βεβαίως καὶ περισκεμμένη σπουδῇ τῆς Σανσκριτικῆς, ἢ ἀνάγνωσις τῶν ἐτι σωζομένων ἐν τῇ Ἰνδικῇ συγγραμμάτων, μετρίοφων τις γνώμη περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς σοφίας, καὶ τις ἀμφιβολία περὶ τῆς ἡμετέρας ὑπεροχῆς, ἠδύνατο χορηγήσῃ ἡμῖν πληθος γνώσεων, αἵτινες μετ' οὐ πολὺ ἐμελλον καὶ τὸν ἡμέτερον πολιτισμὸν μεταβαλεῖν, καὶ πρὸς τὸν κοινωνικὸν ἡμῶν βίον κρείττονα δοῦναι διεύθυνσιν, τελειοποιῶσαι τὰ τε ἠθικά καὶ τὰ πολιτικά καὶ ἐπιστημονικά ἡμῶν συστήματα.» Ἡ πρόβλεψις αὕτη,

ἢ κατὰ πρώτην ἄψιν οὕτω παράδοξος φαινομένη, ἦταν ἐκπλήττει τὸν ἀκούοντα, ὅταν ἐνθυμηθῆ ὅτι οἱ πρῶτοι τὴν Ἰνδικὴν ἐπισκεψάμενοι Εὐρωπαῖοι ἠδύνατο πρὸ τριῶν αἰώνων ἀνευρεῖν ἐν αὐτῇ τὸ νῦν παρ' ἡμῖν ἀστρονομικὸν σύστημα, τὴν ἀλγεβρὰν καὶ πάντας τοὺς ἡμετέρους ὑπολογισμοὺς, τὴν γνῶσιν τοῦ Νευτωνείου δυνάμου, τὴν ἀλληλοδιδασκατικὴν μέθοδον, ἀκριβεῖς γνώσεις περὶ τοῦ στρογγύλου σχήματος τῆς γῆς καὶ τοῦ μέτρου τῆς περιφερείας αὐτῆς κτλ. Ὑποθετίσθω ὅτι οἱ τῷ Ἀλέξανδρῳ ἀκολουθήσαντες Ἕλληνες ἠσχυλοῦντο περὶ τὸ συλλέξαι ἐν τῇ Ἰνδικῇ καὶ διαδοῦναι ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὰς γνώσεις ταύτας καὶ πολλὰς ἄλλας ὑπαρχούσας τότε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Γάγγου, οἷα εἰσιν ἡ κατασκευὴ τῆς πυρίτιδος, ἢ τῆς ναυτικῆς πυξίδος, κτλ. Τίς ἄρα γε δύναται ὑπολογίσει, εἰς ποῖον σημεῖον ἐμελλε νῦν ὑπάρχειν προηγμένη ἢ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἀνάπτυξις, καὶ προῖδειν τὸ ὄριον τῆς προόδου, εἰς ὃ ἐμελλε καταστῆσαι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα; Οὐδεμίαν εἶπεν ὑπερβολὴν ὁ Φρειδερίκος Σχλέγκελος εἰπὼν, ὅτι «ἡ μελέτη τῶν Σανσκριτικῶν συγγραμμάτων δύναται ἐπαγαγεῖν ἐν τῷ παρόντι συστήματι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ γνώσεων ἐπανάστασιν παράλληλον τῇ εἰν τῇ ἐποχῇ τῆς τῶν γραμμάτων ἀναγεννήσεως ὁγενομένης ἐν τῇ Δύσει.» Ἡ ὑπὸ τοῦ Σχλεγγέλου προφητευθεῖσα αὕτη ἐπανάστασις οὐκ ἐπεγένετο· καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ ὁ λόγος εἰς τὰς ὑπερβολικὰς διαβεβηκίωσις περὶ τοῦ ἀρχαίου πειρατοῦ παρατηρητέον ὅτι αὐταὶ κατὰ μέγα μέρος ἦττον ἐφαρμόζονται εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἢ εἰς τὴν Σινικὴν, ἥτις αἱ ἐφευρέσεις, οἷα εἰσιν, ὡς ἐν παραδείγματι, ἢ τῆς ναυτικῆς πυξίδος, ἢ τῆς πυρίτιδος, ἢ τῆς τυπογραφίας, ἠδύνατο ἀληθῶς ἐπαγαγεῖν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς μέσοις αἰῶσιν ὠφέλιμόν τινα ἐπίδρασιν εἰς τὴν τῶν ἐπιστημῶν πρόοδον.

Ἄλλ' ὁμως ἐξετάσωμεν, τί ἠδύνατο μεταγαγεῖν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τῶν ὄχθων τοῦ Γάγγου, εἰ ἐξέτεινε μέχρι τούτου τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ. Βεβαίως ἠδύνατο εὐρεῖν ἐκεῖ πολλὰς καὶ πολυτίμους ἱστορικὰς γνώσεις· ἴσως δὲ καὶ ἡ ποιητικὴ φαντασία τῶν Ἑλλήνων ἠδύνατο μᾶλλον ὑψωθῆναι ἐκ τῆς γνώσεως τῶν Βέδας καὶ τῶν δύο μεγάλων ἐπικῶν ποιημάτων τῆς Ἰνδικῆς· καὶ βεβαίως οἱ Ἕλληνες γραμματικοὶ ἀπείρως ἐμελλον ὠφελῆθῆναι ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πανίου (περὶ οὗ λέγουσιν ὅτι ἐγεννήθη ἀκριβῶς τὸ 350 π. Χρ.) καὶ τέλος πάντων δυνατόν εἶπαι, ὅτι ἡ μεγαλοφυΐα ἐνὸς Ἀριστοτέλους ἠδύνατο ἐπαξίως ἀποδοῦναι τὸ προσῆκον σέβας εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν ἐνὸς Βαλμικίου· ἀλλ' ἡ τάσις τῶν Ἑλληνικῶν ιδεῶν ἐμελλεν ἄρα ὡς ἐκ τούτου ὑποστῆναι μεταβολὴν τινὰ; Ὅ,τι γινώσκωμεν περὶ τῆς τῶν Ἀσιανῶν τέχνης εὐκόλως δυνάμεθα ἐκτιμῆσαι· ἀλλὰ βεβαίως ἢ τὸν Παρθενῶνα κατακοσμήτασθαι γλυπτικῇ οὐδὲν

εἶχεν εὐρεῖν ἐπίζηλον ἐν τῷ δυσμόρφῳ καὶ δυσαναλόγῳ μεγέθει τῶν Ἰνδικῶν ἀγαλμάτων· τὸ δὲ ἤρεμον τῆς θεωρίας ὑπερ ἐνίοτε ἐκφράζουσιν οἱ ἄκομφοι χαρακτήρες τῶν εἰδώλων ἐκείνων, εἰς οὐδένα τῶν μαθητῶν τοῦ Φειδίου καὶ Πραξιτέλους ἠδύνατο ἐμβαλεῖν ἐπιθυμίαν μιμήσεως, ἢ ἀφορμὴν τινα νέας ἐπινοήσεως. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν ποίησιν, αἱ ἐν τῇ Ῥαμαυάνῃ καὶ Μαχαβράτῃ διεσπαρμέναι ὠρραὶ σκηναὶ ἠδύνατο ἀναμφισβόλως ἐξεγεῖραι ἐν τῇ Ἑλλάδι συμπάθειάν τινα μετὰ περιεργείας· ἀλλ' ὁ Ὀμηρος εἶχεν ἤδη συμπεπληρωμένον τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἡ Ἰλιάς οὕτως ἦν τότε συντελεσμένη, ὥστε καὶ νῦν ἐτι εἴσοχοι ἄνδρες ἀποδιδούσιν αὐτὴν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ποιητὴν. Ἐὰν δὲ τις προσάλλῃ ὅτι συμφέρει πάντοτε λαῶ τινι ἢ γνῶσις τῶν πλησιοχώρων αὐτῷ, κἂν ὑποτεθῶσι κατώτεροι, ἢ ὠφέλεια τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐκ τῆς μετὰ τῶν Ἰνδῶν διαρκοῦς ἐπιμιξίας οὐκ ἠδύνατο μεγάλως συντελέσαι εἰς τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κριτικὴν ἠδύνατο οἱ Ἕλληνες θριαμβεῦσαι, ἅτε δὴ ἄντες οἱ μόνοι αὐτῶν εὐρεταί. Ὁ ἄρτι μνημονευθεὶς Σανδράκοτος καὶ ὁ Βούδδας εἰσὶν οἱ μόνοι ἄνδρες, ὧν γινώσκωμεν ἀκριβῶς τὸν χρόνον τῆς ὑπάρξεως· διότι οἱ Ἰνδοὶ οὐδέποτε προσέσχον τῇ χρονολογίᾳ, καὶ εἰ μὴ οἱ Ἕλληνες, μετὰ τὴν κατάκτησιν μέρους τινὸς τῆς Ἀνατολῆς, ὠρίζον σημεῖά τινα τῆς τῶν Ἰνδῶν ἱστορίας, ἀναφέροντες ἱστορικούς τινες ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος συγχρόνους πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἢ χρονολογίᾳ τῆς τῶν Ἰνδῶν ἱστορίας ἐτι καὶ νῦν ἔμελλεν εἶναι ἀπλῆ ἀπαρίθμησις γεγονότων. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν εἰσήγαγον τὴν χρονολογίαν ἐν τῇ Ἰνδικῇ, εἰ καὶ ἀλλαχόθεν εἰσεχώρησεν ἐκεῖ ἀπὸ τῆς Σινικῆς διὰ τῆς διχδόσεως τοῦ Βουδδαϊσμοῦ. Ἀλλ' οἱ Σῖναι, καίτοι περιπαθῶς ἠγάπησαν τὴν τέχνην ταύτην κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς, ἐνεκα τῆς ὑπερβολικῆς ταύτης ἀγάπης παρεσύρθησαν εἰς ἀμαρτήματα λίαν σοβαρά· οὕτω δὲ μετετόπισαν τὴν ἀληθῆ ἀρχὴν τοῦ Βουδδαϊσμοῦ τέσσαρας ἢ πέντε αἰῶνας ἐπέκεινα τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἐπακριβῶς ἔταξε τὴν γένεσιν αὐτοῦ ἢ τῶν Εὐρωπαίων κριτικῆ.

Ἀλλ' ὁμοίως οἱ Ἕλληνες εἶχον ἄλλο τι μαθεῖν ἐν τῇ Ἰνδικῇ, καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ ἐτυμολογικὴ τέχνη. Ὁ Ἕλληνας ἐθεώρησε πάντοτε τοὺς κανόνας τῆς ἑαυτοῦ γλώσσης ὡς κανόνας τῆς ἀνθρωπίνης ἐν γένει γλώσσης, καὶ οὐδέποτε ἀνεζήτησε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐξω τῆς χώρας, ἣν κατώκει· ὅπως δὲ φιλοσοφῶν καὶ ψυχολογῶν οὐδέποτε ἐφήρμοσεν ἐν τῇ γραμματικῇ τὴν λεπτολόγον ἐρευναν τῶν ὕλικῶν στοιχείων τῶν λέξεων. Τούναντίον δὲ οἱ Ἰνδοὶ ἠσχολήσαντο περὶ τοῦτο καθ' ὑπερβολὴν, διερευνῶντες τὴν γραμματικὴν μετὰ

τινος σεβασμοῦ σχεδὸν δεισιδαίμονος, καὶ ἀναλύοντες ἐκάστην μετὰ πολλῆς λεπτομερείας, εἰς ἣν ἡμεῖς δυσκόλως δυνάμεθα ἐπακολουθῆσαι αὐτοῖς.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐξέτασις ἀποτελεῖ ἄρα γε τὸ γνήσιον πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος; ἢ σπουδὴ αὐτῆ, κύριον ἔχουσα ἀντικείμενον λεπτολόγους καὶ περιέργους παρατηρήσεις, ἠδύνατο ἄρα γε ἐπαυξῆσαι τὰ φῶτα, δι' ὧν ἡ Ἑλλάς ἐλάμπρυνε τὸν τέταρτον πρὸ χριστοῦ αἰῶνα; Τί θαυμαστότερον ἀληθῶς τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀρχομένου μὲν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Σωκράτους, οὗτινος τὸ φιλοσοφικὸν κράτος ἐμεγαλύνθη διὰ τοῦ μαρτυρίου, κοσμουμένου δὲ ἐν τῇ προόδῳ αὐτοῦ διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῶν ἀμέσων ἐκείνου μαθητῶν, ἐνὸς Πλάτωνος καὶ ἐνὸς Ξενοφῶντος, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τῶν ἐμμέσων, ἐν οἷς διαλάμπει ὁ ἐν τῇ ἀρχαιότητι γενικώτατος νοῦς, ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ τέλος πάντων διὰ τοῦ Ἐπικούρου, τοῦ Ζήνωνος, καὶ τῶν φιλοσοφικῶν αἵρέσεων, αἵτινες προῆλθον ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν μεγάλων ἐκείνων διδασκάλων; Ἀλλ' ἡ φιλοσοφία ἀποτελεῖ μέρος μόνον τῶν λαμπρῶν προϊόντων τοῦ εὐφύρου ἐκείνου λειμῶνος, ὃν τοσοῦτοι εὐγενεῖς ἄνδρες ἐκαλλιέργησαν, καὶ οὐ οἱ θησαυροὶ φαίνονται ἀληθῶς ἀνεξάντλητοι.

Εἰ καὶ ἡ ποίησις φαίνεται παρακμάζουσα ἐν τῷ τετάρτῳ αἰῶνι, ἢ τραγωδίᾳ, ἢ τῆς ἐν τῷ ἀμέσῳ προηγουμένῳ διέλαμψε θαυμασίως, οὐ φαίνεται ἐξηνητημένη· ἢ δὲ κωμωδίᾳ τοῦ Κρατίνου, τοῦ Εὐπόλιδος καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους, εὗρε τὴν συνέχειαν αὐτῆς ἐν τῇ μέσῃ καὶ ἐν τῇ νέᾳ κωμωδίᾳ. Ὁ Ἀθήναιος ἠρίθμει ὀκτακόσια δράματα, ἀνήκοντα εἰς τὴν μέσην ταύτην περίοδον, καὶ δυνατὸν ἐστὶν ὀνομάσαι κωμικόν τινα ποιητὴν, ὅστις μόνος ἔγραψε πλείους τῶν διακοσίων κωμωδιῶν ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ. Οὐ μόνον δὲ τὸ δραματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ καλλιτεχνικὸν πνεῦμα διαμένει ἐν πλήρει ἀκμῇ κακτὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα· κἂν δὲ ἀμοιρῆ οὗτος ἐνὸς Φειδίου καὶ ἐνὸς Πολυγνώτου, ὁμοίως ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Ἀπελλοῦ καὶ τοῦ Πραξιτέλους προσφέρει ἡμῖν ἰκανὰ τεκμήρια τῆς ἀνεξαντλήτου γονιμότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Καὶ τέλος πάντων, ἐὰν ἀποβλέψωμεν πρὸς τὴν ἱστορίαν, οὐδαμῶς εὐρίσκομεν αὐτὴν ἐν παρακμῇ· διότι πάντα τὰ εἶδη τῶν γραμμάτων ἐκτῆσαντο τότε ἰδίαν ἕκαστον ἱστορίαν. Οὐδαμῶς λοιπὸν ἐννοητέον κατὰ γράμμα τὰς ὑπεροπτικὰς ἐκείνας προσβολὰς τοῦ Ἰουβενάλιου·

. creditur olim
Velificatus Athos, et quicquid Graecia mendax
Audet in historia.

Ἀναντιρρήτως ἔξεστιν εἰπεῖν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐνίοτε ἐνθουσιῶσα ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν αὐτῆς διηγείται ἐν ὑπερβολαῖς τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν, καὶ ὅτι πολλάκις τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ θαύματα, διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου

μετενεχθέντα εἰς τὴν Ελλάδα, ἐπηρεάσαν τὴν ἀταραξίαν τῆς κριτικῆς τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ὁ χρόνος καθ' ὃν ὁ Ἀριστοτέλης προήγαγεν ἐπὶ τοσοῦτο τὰς ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας, ὁ χρόνος καθ' ὃν συνέστη ἡ Ἀλεξανδρική Σχολὴ καὶ τὸ Μουσεῖον, οὐχ ἦττον ὑπῆρξεν αἰὼν προόδου τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν. Ἐν ταῖς τοιαύταις σπουδαῖς πολλὰ εἶχεν ἡ Ἑλλὰς ἀρύσασθαι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων, καὶ οὐδεμίαν ὑπάρχει ἀμφιβολίαν ὅτι ὁ ὑψηλὸς μονοθεϊσμός τῆς Πεντατεύχου ἠδύνατο ἐφελεκῆσαι τὴν προσοχὴν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους· ἀλλὰ, καίτοι ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τῶν Ἑβραίων ὑπάρχει πλῆθος ἱστορικῶν μνημείων ὑψίστης ἀξίας, ἀπλῆ τις παράθεσις τοῦ τελειοτάτου τῶν μνημείων ἐκείνων πρὸς τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν δεικνυσὶν ἡμῖν τὴν διαφορὰν τοῦ πνεύματος τούτων, συνισταμένην ἐν τε τῇ χρονολογικῇ ἀκρίβειᾳ, ἣς ἐγένοντο οἱ ἀληθεῖς εὑρεταί, καὶ ἐν τῇ κριτικῇ.

Ἐὰν τέλος πάντων διερευνήσωμεν τὴν Αἴγυπτον, ἣτις ἐστὶν ἴσως μόνη ἐν τῷ Κόσμῳ χώρα, ἀφθόνη· ἔχουσα ἀρχαίας παραδόσεις καὶ ἀρχαίας ἀναμνήσεις, οὐχ ἦττον καὶ ἐνταῦθα εὑρήσομεν τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἡκιστα ὁμοιάζον πρὸς τὸ τῶν Αἰγυπτίων· καὶ αὐταὶ αἱ μακρὰ ἐπικαὶ διηγήσεις, αἱ ἤρξαντο νῦν ἀνευρίσκειν ἐν ταῖς ἱερογλυφικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἔχουσιν ὁμοίως χαρακτῆρα ὅλως Ἀσιατικόν. Αἱ διηγήσεις αὐταὶ ἐκπλήττουσιν ἡμᾶς διὰ τὰς μεγάλας αὐτῶν ἀναλογίας καὶ διὰ τὴν ἀρχαιότητα τῶν ἔργων, ἅτινα διηγούνται ἡμῖν· ἀποδεχόμεθα δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ ἱερεῖς τῆς Σαίδος εὐλόγως ἔλεγον πρὸς τὸν Σόλωνα, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν παῖδες πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Δέλτα παραβαλλόμενοι. Ἀλλὰ πόσον ταχέως οἱ παῖδες ἐκεῖνοι ὑπερέβησαν τοὺς πατέρας αὐτῶν! Ἐν κεφαλαίῳ δ' εἰπεῖν, ἐὰν ἐν τῇ σεβασμίᾳ ἐκείνῃ ἀρχαιότητι τῆς Αἰγύπτου ἀναζητήσωμεν ὅ,τι ἠδύνατο μεταβαλεῖν τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἐπενέργειαν αὐτῆς εἰς τὴν μεταγενέστερον πολιτισμὸν, οὐχ ἦττον καὶ ἐνταῦθα οὐ δυνάμεθα ἀνευρεῖν τὸ αἷτιον τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐκείνου πνεύματος, ὃ κατεδείχθη μὲν ἐξόχως κοινωρικὸν διὰ τῆς συγγενείας αὐτοῦ πρὸς πᾶν ὅ,τι παρήγαγεν ἡ εὐφυΐα τῶν πλησιοχώρων λαῶν καλὸν καὶ ἀληθές, ἀείποτε δὲ διέμεινε πρωτότυπον, ἅτε καλῶς γινώσκον συμβιβάζειν τὴν φαντασίαν πρὸς τὴν κρίσιν, καὶ θαυμαστὴν μεταχειρισάμενον μέθοδον εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ὠραιοτάτων αὐτοῦ ἀριστουργημάτων.

Ταῦτα καταδεικνύει ἡμῖν τὸ ὄνομα Ἑλληνισμός, τὸ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο δυνάμενον χρησιμεῦσαι εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν μεγάλων ἐκείνων ἰδεῶν. Σήμερον, εἴπερ ποτέ, ὅτε οἱ Ἕλληνες φιλοτίμως ἀγωνίζονται ὅπως ἀποδώσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο ἣν εἶχεν ἐν τῇ ἀρ-

χαιότητι κοινὴν σημασίαν καὶ δύναμιν, εὐκαιρὸν νομίζομεν καὶ ἡμεῖς συμμαχεῖσθαι αὐτοῖς, καὶ ἀποτίσαι αὐτοῖς τὸν παρ' ἡμῶν ὀφειλόμενον φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης, ὀνομάζοντες τοὺς προγόνους αὐτῶν δι' ἐκείνου μόνου τοῦ ὀνόματος, ὃ χαρακτηρίζει ἐξόχως τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐνδοξὸν θέσιν αὐτῶν.

ΛΟΓΙΩΝ ΧΙΩΝ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΡΙΓΓΙΠΟΥ

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΙΔΟΥ.

Τὸ γένος τῶν ΚΟΡΕΣΣΙΩΝ ἦτον ἑκπαλαὶ ἐνδοξοὶ· Ἀλέξανδρος ὁ προπάτωρ αὐτῶν κατήγετο ἐκ Κορήσσου (1), ἡ Κορησσοῦ (2), ἡ καὶ Κορεσσοῦ (3), κωμοπόλεως τῆς Ἰωνίας παρὰ τὴν Ἐφεσον, ἀφ' ἧς καὶ τὴν προσηγορίαν ἔσχε Κορέσσιος ἐπικληθεῖς. Ἐκ τῆς Κορεσσοῦ λοιπὸν ὀρμώμενος ὁ τῶν Κορεσσιῶν προπάτωρ, ἀρχὼν τῆς πόλεως ἐκείνης ὧν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπεσῶν, κατέφυγεν εἰς τὴν παρακειμένην νῆσον Χίον μετὰ τῆς γυναικός, τῶν τέκνων καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ, ἐνθα καὶ μετὰ μικρὸν ἀσθενήσας ἐτελεύτησεν. Ἐκαλοῦντο δὲ οἱ μὲν γονεῖς αὐτοῦ Νικόστρατος καὶ Δημήτηρ, ἡ δὲ γυνὴ Ἰφιμέδεια, Θεόδοτος δὲ, καὶ Κόρεσος (4), καὶ Νικόλαος καὶ Δημήτριος τὰ τέκνα, ἀπερ' ἐκεῖ διαμείναντα, καὶ μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν μετὰ ἐπιχωρίων γυναικῶν συζευθέντα, κατεκλείσαν τὴν νῆσον διὰ τοῦ γένους αὐτῶν· διότι καὶ ἀρχιερεῖς οὐχὶ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἐγεννήθησαν, καὶ στρατηγοὶ διάσημοι, καὶ φιλόσοφοι ἀριστοί, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναγράφουσι τὰ χρονικά τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ τὴν πανωλεθρίαν ἐκείνην διαφυ-

(1) Βλ. Ἡροδότου, Ἱστοριῶν Πέμπτην, Σελ. 428. *Amstelodami*, 1763, εἰς φύλλον. Διοδώρου Σικελιώτου, Βιβλιοθήκης Ἱστορικῆς Βιβλ. ΙΑ', Σ. 718. *Amstelodami*, 1746, εἰς φύλλον.

(2) Ξενοφῶντος, Ἑλληνικῶν Α', Σελ. 433, 434. *Parisii*, 1623, εἰς φύλλον. Στράβωνος, Γεωγραφικῶν, Βιβλ. ΙΑ', Τόμ. Γ', Σελ. 3, 13. Ἐν Παρισίοις, 1817, εἰς 8ον.

(3) Πουβλίου Διλίου Ἀριστείδου, Περὶ πενηρίας Λόγος Β'. *Lipsiae*, 1829, εἰς 8ον.

(4) Παυσανίου, Ἀχαικῶν Κεφ. ΚΑ, (*Paris*, 1814—21, εἰς 8ον.) ἐνθα ἱστορεῖται ἡ αὐτοκτονία Καλυδωνίου τινὸς ἱερέως τοῦ Διενύσου Κορέσου ὀνομαζομένου ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν παρθένον Καλλιρρόην, ἣτις ἠυτοκτόνησεν ὡσαύτως μετὰ τὴν ἐκείνου σφαγὴν, μεταμεληθεῖσα διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπέχθειαν. Ἐκ τοῦ ἱστορήματος τούτου, λαβὼν ἀφορμὴν ὁ ἐπὶ πολυμαθεῖς τοῖς πᾶσι γνωστὸς κύριος Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς ἐποίησε τὴν ἀξιόλογον τραγωδίαν «Ὁ Κόρεσος», τὴν ἐν Ἀθήναις πρὸ τινῶν ἐτῶν δημοσιευθεῖσαν διὰ τοῦ τύπου.